

Dr hab. Andrzej Kaliszewski
Uniwersytet Jagielloński
Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Kingi Jarmołowicz

pt. *Obywatelska e-partycypacja w działaniach samorządu miasta Lublin w latach 2010-2016*

Promotor: Prof. dr hab. Iwona Hofman

Jako cel poznawczy swej dysertacji autorka wyznaczyła „określenie poziomu wykorzystania nowych mediów w procesach e-partycypacji prowadzonych przez Urząd Miasta Lublin w latach 2010-2016 oraz ustalenie stopnia zaangażowania mieszkańców Lublina w inicjowane przez samorząd procesy”. Postanowiła wskazać – na podstawie badań – czynniki „kształtujące aktywność mieszkańców w procesach e-partycypacji” i dodatkowo zanalizować zależności pomiędzy zastosowaniem nowych mediów a aktywnym uczestnictwem obywatelskim w procesach e-partycypacji (w odniesieniu do tegoż Miasta Lublin, jego Samorządu, Urzędu). Zadanie więc szerokie, wieloaspektowe. Czy wywiązała się z niego w całości? Czy udowodniła wywiedzione na wstępie hipotezy i odpowiedziała na postawione dodatkowo pytania badawcze? Spróbuję rozważyć i ocenić.

Doktorantka stwierdza we *Wstępie*: „W literaturze przedmiotu kwestia e-partycypacji w samorządzie poruszana jest w sposób niewystarczający, a dostępne opracowania i wyniki badań skupiają się jedynie na wycinku szeroko stosowanych technik i narzędzi partycypacji. Występują badania podejmujące problematykę partycypacji społecznej, nowych mediów oraz społeczeństwa obywatelskiego, ujmując jednak zagadnienie w sposób ogólny” (s. 9). Myślę, iż należy się z tą oceną generalnie zgodzić. Rozprawa p. Jarmołowicz przekonuje zarówno swą świeżością, aktualnością tematu, jak i dogłębnym, zarazem szeroko kontekstualnym podejściem do problemu (problemów). Jest tyleż nowatorska, co komplementarna i – w zakresie postawionego sobie zadania - wyczerpująca. Acz nie znaczy to jednak, że podobnych badań nie było wcale, i to blisko: wymienię choćby znany mi obszerny artykuł, p. Patrycji Szostak pt. *Konwergencja mediów na przykładzie funkcjonowania miejskich i gminnych portali internetowych w województwie śląskim* (w: *Konwergencja mediów masowych i jej*

skutki dla współczesnego dziennikarstwa, t. 2, red. M. Gietula i P. Szostak, UŚ, Katowice 2012), zawierający oprócz teorii właśnie wyniki empirycznych badań szczegółowych.

Obszerna (326 stron) dysertacja p. Jarmołowicz dzieli się na dwie części: teoretyczną, zawierającą też przegląd literatury przedmiotu (R. I i R. II) oraz badawczą - empiryczną (R. III, IV, V). Oceniając w głąb tę strukturę: praca posiada logiczną i przejrzystą konstrukcję.

Przejdźmy do oceny rozdziałów teoretycznych. Doktorantka wykazała się szeroką znajomością problematyki badawczej w zakresie teorii, jak i dotychczasowych (pokrewnych podjętemu tematowi) badań. Rozdziały te posłużyły dobrze m.in. do operacjonalizacji podstawowych terminów, do przyjęcia w kolejnych rozdziałach właściwej strategii analitycznej.

Rozdział I. *Spoleczeństwo obywatelskie w demokracji partycypacyjnej* został trafnie podzielony na wątki-podrozdziały, dotyczące: koncepcji społeczeństwa obywatelskiego, rozwoju partycypacji obywatelskiej w Polsce po 1989, międzynarodowemu wymiarowi partycypacji obywatelskiej, obywatelskiemu współdecydowaniu w prawodawstwie krajowym (polskim), wreszcie – uwarunkowaniom (prawnym) na poziomie lokalnym. Autorka daje zwięzły przegląd kluczowych terminów (jak społeczeństwo obywatelskie, partycypacja). Imponuje liczba przytoczonych i omówionych kategorii uczestnictwa, narzędzi partycypacji wyłonionych przez poszczególnych badaczy, zakres różnorodnych typizacji, schematów, prognoz i uwarunkowań. Szeroki, świadczący o elokwencji oraz przenikliwości badaczki jest wachlarz przywołanych stanowisk, nie tylko tych współczesnych znawców tematu (jak J. Hausnera, G. Prawelskiej-Skrzypek, T. Kaźmierczaka), ale także filozofów, myślicieli, od Arystotelesa, Tomasza z Akwinu, G.W.F. Hegla, A. de Tocqueville'a, M. Heideggera po R.D. Putnama, F. Fukuyamę, B.R. Barbera, i in. - co przydaje rozprawie walor pogłębionej (nawet interdyscyplinarnej) refleksji. Doktorantka umiejętnie referuje poszczególne stanowiska pod kątem planowanych własnych badań, jak i przyjętych hipotez (wzrost zaangażowania, intensyfikacja inicjatyw obywatelskich, współdecydowanie i in.), umiejętnie wplata odpowiednie źródła (cytaty), jak dokumenty, grafy, wyniki badań statystycznych. Bardzo obszernie – w ujęciu przede wszystkim diachronicznym - przedstawione są niezbędne akty prawne, procesy legislacyjne (unijne, polskie, lokalne - lubelskie).

Rozdział II. *Media narzędziem obywatelskiego uczestnictwa* to zarys sieciowych podstaw implementacji praw i możliwości zarysowanych w R.I. Jak chodzi o literaturę przedmiotu, znalazły się tu omówione prace znawców tematu, jak m.in. D. McQuaila, J. van Dijka, T. Gobana-Klasa, K. Krzysztofka, A.M. Kaplana, M. Haenleina, D. Bella, P. Levinsona, M. Castellsa. (Acz w przypadku Castellsa trochę brakuje mi przywołania

istotnego dzieła: *Spoleczeństwo sieci*, może także *Władzy komunikacji*; na usprawiedliwienie autorki należy jednakże zauważyć, iż cytuje ona artykuł tegoż, *Materials for an explanatory...*). Słusznie przytoczona jest futurologiczna teoria A. Tofflera (szkoda, że „z drugiej ręki”, poprzez J. Muszyńskiego, tym bardziej, iż w tak dawno powstałej *Trzeciej fali* znajduje się krótki, acz jakże proroczy w interesującym nas temacie rozdz. *Demokracja XX wieku*, gdzie mowa o pierwszym w świecie „elektronicznym magistracie”). Brakuje mi też nieco w użytej bibliografii innego wielkiego klasyka teorii informacji: M. McLuhana. Mamy natomiast bardzo ciekawy wątek, eksponujący rolę Japonii w rozwoju techniki cyfrowej (tzw. plan Y. Masudy, przytoczone prace futurologa K. Koyamy). Doktorantka dała przegląd powstawania społeczeństw informacyjnych USA i Europy, by przejść do przedstawienia szeregu typologii. Ta część pracy uzupełniona jest o zwięzły zarys działań, prowadzonych kompleksowo w Europie, a służących wypracowaniu programów, takich jak e-Government, e-Learning, Internet szerokopasmowy, inne usługi teleinformatyczne. Perspektywę europejską przenosi następnie – na krótko – na grunt Polski, pokazując intensywność włączania się naszego kraju w rytm tych ważkich przemian, konstytuujących społeczeństwo informacyjne.

Mając zamiar badać e-partycypację na konkretnych platformach i w konkretnych komunikatorach, słusznie umieściła autorka w części teoretycznej zarys historii nowych mediów i szczególnie Internetu (rozdział 2.2. *Media: definicje i klasyfikacje*). Należy zaznaczyć, iż definiowanie i klasyfikacja mediów nie należą do łatwych zadań, badacze od lat prezentują w tym względzie różne, nierzadko sprzeczne teorie. Dziś już samo określenie „nowe media” budzi kontrowersje i nieporozumienia (wynikające przede wszystkim z burzliwego rozwoju tychże), stąd między innymi efektowny (efekciarski?) termin P. Levinsona: „nowe nowe media”. Zwięzłe – w oparciu o przytoczoną literaturę przedmiotu – przedstawiła autorka kilka definicji mediów (m.in. McQuaila, T. Gobana-Klasa, M. Mrozowskiego, J. van Dijka, P. Levinsona – dobór ze wszech miar właściwy, miarodajny). Przypomniała podstawowe różnice stanowisk, od ujęć najszerszych (dążących do objęcia definicją, zgodnie z semiologią anglosaską, wszystkich tzw. mediów tradycyjnych, jak m.in. książka; media to także np. kino) po stanowiska zogniskowane na współczesności i nowej technologii (tj. środki rejestracji, komunikacji w ujęciu masowym); doktorantka rozumie też jak widać dobrze dwoistość rzeczzonego zjawiska jako sumy wytworów o charakterze materialnym i jednocześnie też „przekazników”, „transmitterów” (zgodnie z teoriami społecznej komunikacji).

Gdy mowa o prawie, troszkę mi brakuje przywołań – chociaż w *Bibliografii* - prac J. Barty i R. Markiewicza, autorytetów i pionierów badań relacji Internetu i prawa właśnie (np.

J. Barta i R. Markiewicz, *Internet a prawo*, Kraków 1998). To oni np. już w roku 1998 dołożyli małą łyżkę dziegiu do beczki zachwyty nad dobrodziejstwami elektronicznej demokracji, stwierdzając proroczo: „Nie brak głosów, iż nowa technologia może nie tylko poszerzyć możliwości uczestniczenia ogółu obywateli w życiu politycznym, ale też ułatwić dokonywanie różnego rodzaju manipulacji. Wzrasta też niebezpieczeństwo zalewu informacjami, których pochodzenie jest niewiadome i trudne do weryfikacji”. Pojawia się też u nich np. – już wtedy - ciekawa uwaga, dotycząca wyizolowania jednostek korzystających z udziału w demokracji poprzez instrumenty wirtualne (komputery, sieć), ich anonimowości, nie zawsze służącej wspólnemu dobru i interesowi publicznemu. Takich, nieco negatywnych, aspektów troszkę brakuje mi w ukazanej teorii i wynikach badań p. Jarmołowicz: czyżby e-partycypacja w Lublinie nie niosła w jakichś konkretnych przypadkach tak wszechobecnego dziś w sieci hejtu? trollingu? Czy nie korzystała na niej e-biurokracja? (acz są te wątki śladowo poruszone).

Podrozdział 2.3. *E-partycypacja: nowe media narzędziem obywatelskiego uczestnictwa* zawiera wyłonione na podstawie literatury i uporządkowane przez autorkę składowe (narzędzia) oraz cechy udanego procesu e-partycypacji (generalnie oraz w Polsce i Lublinie), jak też konkretnych jego zastosowań (cele i funkcje e-partycypacji), do których zalicza: aktywizację mieszkańców, proces informowania, uzyskanie uwag i opinii mieszkańców, zebranie nowych pomysłów i proponowanych rozwiązań, wskazywanie priorytetów, wybór najkorzystniejszych rozwiązań (więc trafny, szeroki wachlarz).

Chciałbym teraz odnieść się do przyjętej metody badań. Kompleksowo da się ją określić jako studium przypadku (właściwie: wielokrotne studium przypadku). Obejmuje ona zarówno analizy ilościowe, jak i jakościowe, powiązane z sondażem diagnostycznym, badaniami terenowymi, wywiadem, jak i uzupełniająco z badaniami historyczno-opisowymi, gdy potrzebna jest szeroka (czasowo i terytorialnie) prezentacja zjawiska, szczególnie samych mediów i platform czy projektów wprowadzanych procesów partycypacyjnych. W badaniach dominuje – bardzo słusznie - struktura linearno-analityczna. Wprowadzono b. dużo danych liczbowych, zarazem jednak badania wyróżnia ich charakter eksplanacyjny. Autorka formułuje sugestie, zalecenia, ocenia atrakcyjność, skuteczność jednych strategii/form, chybiony czy niewystarczający charakter innych; buduje modele logiczne, wizualizacje w formie grafów, wykresów, tabel. Ciekawą rolę odgrywa w całej rozprawie obserwacja uczestnicząca: gdyż autorka nie tylko wchodziła w interakcje z mieszkańcami z racji samych badań, ale pełniła wcześniej funkcje w procesie e-partycypacji od strony Urzędu. Jak sama przyznaje: „Prowadziłam procesy partycypacji społecznej: konsultacje społeczne, inicjatywa

lokalna, spotkania i debaty publiczne, Budżet Obywatelski Lublina oraz działania z zakresu e-partycypacji: Skrzynka Dialogu Obywatelskiego, konsultacje on-line etc.” (104). Była więc jednym z ważnych partnerów badanego dialogu, i to także po stronie instytucjonalnej, co – moim zdaniem – w tym konkretnym przypadku - nie umniejsza stopnia obiektywizmu, ale raczej wzmacnia kompetencje badawcze na poziomie empirycznym, jak i postulatywnym.

Autorka ustanowiła cztery (jasno postawione) hipotezy, od głównych („nowoczesne technologie wykorzystywane w procesach partycypacji są narzędziem skutecznego uczestnictwa mieszkańców Lublina w zakresie działań obywatelskich”; „nowe media umożliwiają w sposób efektywny realizację zakładanych celów zaangażowania obywatelskiego, zarówno ze strony samorządu, jak i samych obywateli”), po bardziej szczegółowe (Facebook jest skutecznym narzędziem umożliwiającym mieszkańcom Lublina inicjowanie działań z zakresu partycypacji społecznej i realizację wspólnych inicjatyw”; „Internet stanowi efektywne narzędzie w prowadzeniu konsultacji społecznych przez Urząd Miasta Lublin”). Hipotezy dopełniła autorka aż dziesięcioma pytaniami badawczymi typu „jak” i „dlaczego”, a więc – słusznie - o charakterze przede wszystkim eksplanacyjnym, dobrze odpowiadającym metodzie studium przypadku.

Jak pokazuje szczegółowa lektura rozprawy: logiczne i funkcjonalne jest powiązanie hipotez oraz pytań badawczych z koncepcją, modelami oraz konkretnym przebiegiem badań.

Za w pełni reprezentatywne i przekonujące z punktu widzenia celów badawczych rozprawy należy też uznać przyjęte ramy wyznaczone cezurami: rok 2010, kiedy rozpoczął się proces implementacji polityki partycypacyjnego zarządzania wraz z początkiem prezydentury p. Krzysztofa Żuka, po rok 2016, kiedy to tenże prezydent zapowiedział nadanie rzeczonym procesom wzmocnień instytucjonalnych w ramach Urzędu, tj. powołania Biura Partycypacji Społecznej (które zaczęło faktycznie funkcjonować).

Klarowność przyjętego modelu teoretycznego i strategii badań widać we wszystkich trzech rozdziałach badawczych. I tak, w rozdziale III. *Narzędzia e-partycypacji Urzędu Miasta Lublin* zastosowano podział platform na „narzędzia własne” oraz wykorzystywane przez Urząd „powszechnie media społecznościowe”. Poddając analizie „narzędzia własne” (Skrzynka Dialogu Społecznego, serwis naprawmyto.pl, aplikacja Smart Lublin, aplikacja Obywatelski Lublin, geoportal miejski, adres internetowy dla petycji) doktorantka opisuje zarówno historię i morfologię poszczególnych narzędzi, jak też bada ich funkcjonalność, konkretne przełożenia na wzrost aktywności mieszkańców, rozwój instytucji konsultacji społecznych, efekty w postaci załatwienia konkretnych spraw, rozwoju miasta, kształtowania wizerunku. Z przeprowadzonego badania wyłania się komplementarność i generalnie dobre

przygotowanie poszczególnych projektów. Podkreślić trzeba, iż już w tym pierwszym badawczym rozdziale (podobnie jest w kolejnych) autorka nie zapomina o ocenie warstwy funkcjonalno-estetycznej, hipertekstowości, multimedialności poszczególnych miejsc/aplikacji, opisuje ich konstrukcję, umieszcza liczne zrzuty ekranowe; oceny tych aspektów stara się logicznie powiązać z efektami społecznymi, liczbą inicjatyw czy oczywiście: polubień. Pojawiają się też krótkie, acz konkretne oceny warstwy językowej, nawet stylu (np. „rezygnacja z urzędniczego tonu”, s. 150, i in.). To do pracy „przekonuje”, podobnie jak wyciągane ad hoc (niezależnie od uwag *Zakończenia*) wnioski o charakterze ewaluacyjnym, np. „Ciekawym rozwiązaniem byłoby zastosowanie kategoryzacji rejestru oraz wyszukiwarki spersonalizowanej pod kątem oczekiwań użytkownika” (s. 132). Podrozdz. 3.2. w rozdziale III przynosi obszerny przegląd i analizę profili prowadzonych przez Urząd na Facebooku, jak i kont w Instagramie oraz na Twitterze. Autorka typizuje/porządkuje te inicjatywy, bada wielowątkowo, pod kątem specyfiki każdej platformy, porównuje aktywności Lublina z podobnymi w innych miastach do 500 tys. (bardzo ciekawe wnioski). Ważnym narzędziem i kryterium jest tu przede wszystkim liczba polubień, opinii, komentarzy, udostępnień, postów. Autorka cytuje charakterystyczne wpisy, dialogi, nie zapominając o kryteriach takich, jak jedno- czy wielokierunkowość, realizacja różnorodnych funkcji (obok typowo merytorycznych, informacyjnych, integracyjnych po np. wykreowanie wizerunku Prezydenta i Rady, zainteresowanie młodzieży czy działania edukacyjne). Ciekawym podjętym tu aspektem jest też przenoszenie dialogu wirtualnego do realu. P. Jarmołowicz punktuje – na podstawie konkretnych dowodów – pewne wady inicjatyw (strukturalne, funkcjonalne), jak też słabe wykorzystywanie potencjału ukrytego w „nowych nowych” mediach. Robi to odważnie: „podsumowując powyższe analizy, warto zaznaczyć, że multimedialny charakter nowych mediów bywa nierealizowany w omawianych profilach nawet na podstawowym poziomie” (167), ale też konkluduje z uznaniem: „Stopniowe przenoszenie punktu ciężkości procesów partycypacyjnych na nowe media świadczy o efektywnym, mimo pewnych problemów i opisanych wyżej komplikacji, wykorzystywaniu nowych mediów jako narzędzi skutecznego uczestnictwa mieszkańców Lublina w procesach e-partycypacji” (169).

R.IV. *Internet a konsultacje z mieszkańcami Lublina* to wydzielenie do odrębnego badania takich działań, jak budżet obywatelski i innowacyjne (online) konsultacje społeczne wokół niego, a także internetowe głosowanie czy składanie inicjatyw. Rozumiemy, iż jest to szczególnie spektakularny przykład rozwoju e-demokracji, w tym udostępniania mu coraz nowych narzędzi, stąd autorka poświęca zagadnieniu osobny rozdział

i dużo czasu ze swoich badań. Inicjatywy okazały się raz bogate, ciekawe, to znów nie wypaliły tak, jakby chcieli autorzy (inicjatorzy, adresaci) – p. Jarmołowicz porządkuje rozwiązania (np. dotyczące głosowań, innych procedur), a szczególnie starannie bada funkcjonalność (w trzech edycjach budżetu). Analizy projektów są bogato ilustrowane opracowanymi przez autorkę wykresami, zestawieniami tabelarycznymi. Dużą rolę, także chyba jako przysłowiowego jęczyczka u wagi całego złożonego procesu, przypisuje autorka zanalizowanemu następnie Programowi Aktywności Samorządowej (mającemu przede wszystkim monitorować usługi publiczne), jak też stosowaniu Internetu jako platformy spotkań z władzami miasta (Prezydentem, radnymi). Pointą badań okazuje się zderzenie „idealistycznych założeń” wyjściowych z „rzeczywistością”; badaczka rzetelnie, nie szczędząc krytyki, w oparciu o dane, przedstawiła inicjatywy, z podziałem na dziedziny, dokonała zbiorczej reasumpcji efektów.

R. V. *Facebook jako medium obywatelskich inicjatyw e-partycypacyjnych* można uznać za najbardziej „pożądany” w rozprawie o takim jak tutaj tytule, ze względu przede wszystkim na popularność i zasięg tego właśnie medium, czy jak pisze sama autorka: „najwyższą atencję obywatelską”, jaką posiada. Podobnie jak w poprzednich wątkach badań, autorka podzieliła spektrum na wymiar strukturalny oraz funkcjonalny. W przypadku pierwszego – dokonała czteroetapowej, dobrze zaplanowanej, selekcji z około stu profili, by następnie wybranych do analizy dwadzieścia (istotnych najbardziej dla budowy wspólnoty, opiniotwórczych) pogrupować w cztery kategorie/bloki tematyczne. Kolejno tematy te przyporządkowywała kryteriom, takim jak efektywność działania, aktywność, środowisko, status właścicieli/administratorów, kryterium geograficzne. Tak przygotowane narzędzia umożliwiły strukturalną analizę, której efektem jest 14-stronicowa tabela 12. *Analiza strukturalna wybranych profili portalu Facebook* – uznać ją można za jeden z najbardziej wartościowych, zajmujących w lekturze, fragmentów rozprawy. Szczególnie interesujące są, wyłaniające się z badania według tejże struktury, a rzetelnie przedstawione wnioski, z których wynika m.in., jakie to tematy i w których kryteriach wykazały się najwyższym stopniem aktywności oraz polubień. Na pierwszym miejscu plasowały się profile sportowo-kulturalne, nie zaś te z grupy *Przestrzeń miejska* (czego spodziewała się autorka). Celnym zamierzeniem było zbadanie wymiaru funkcjonalnego grup profili, czyli „analiza pełnionych przez poszczególne profile funkcji” (r. 5.2). Badaczka zastosowała tu jako narzędzie typizację tychże funkcji na: integracyjną, informacyjną, komunikacyjną (tu także mieści się „styl i język”!), e-mobilizacyjną, Public Relation+promocja, edukacyjną, społeczną. Wszystkie wyróżnione profile zostały następnie przebadane według tejże siatki; podano liczne dane

liczbowe (aktywności: polubienia, komentarze, reakcje i udostępnienia), opisano występujące posty pod względem ich indywidualnego charakteru w grupach (raz dominują fotografie, innym razem materiały planistyczne itp.) W każdej grupie nie zabrakło omówienia stopnia poszczególnych efektów; wykazano ich zróżnicowanie w poszcz. grupach społeczno-integracyjnych. Zwracała też autorka uwagę na takie ważne z punktu widzenia oceny nowych mediów ogólniejsze aspekty, jak właściwe moderowanie i administrowanie profilem, ułatwienia dwustronności komunikowania, wychodzenie poza sieć, transmisje on-line, ciekawe zamieszczane artykuły (szkoda, że tylko nadmienione, ale praca i tak jest obszerna...) itp. Takie, szerokie, spectrum należy osobno pochwalić, zwłaszcza z pozycji medioznawcy. Podsumowanie rozdziału zawiera oceny bardzo merytoryczne, zróżnicowane, wieloaspektowe, nie tylko statystyczne i deskryptywne (acz trzeba pochwalić sumujące rozdział obszerne, wnikliwe zestawienia tabelaryczne i graficzne); autorka nie kryła na koniec zaskoczenia co do wykrytych obszarów o największej aktywności obywatelskiej i najbardziej wymiernych efektach, jak kwestia ochrony lisów czy profil skupiający właścicieli psów (*Lublin z psem*).

Ogólniejsze wnioski wyprowadzone z badań dobrze i szeroko odpowiadają na postawione na wstępie pracy pytania. Np.: „Analiza wykazała, że nie trzeba prowadzić szeroko zakrojonych działań adresowanych do wszystkich, aby osiągnąć zamierzony cel. Dobrze prowadzona akcja informacyjno-promocyjna oraz odpowiednia edukacja odbiorców pozwala na zbudowanie wspólnoty aktywnych i świadomych jednostek, gotowych do zaangażowania i współdziałania. Skuteczne prowadzenie profilu, a przede wszystkim dbałość o budowanie dialogu z odbiorcą jest kluczem do sukcesu”. (296) Itp.

Zakończenie rozprawy zawiera stwierdzenie słuszności (w wyniku badań) wysuniętych we *Wstępie* hipotez i należy – po wnikliwej lekturze całości - potwierdzić słuszność tego stwierdzenia. Uzyskała też autorka ciekawe spostrzeżenia wyłonione w trakcie badań, jak duża popularność narzędzi o charakterze interwencyjnym czy potrzeba uszczegółowienia i dalszego ujednolicania przepisów prawnych dotyczących partycypacji społecznej (w Lublinie e-partycypacja ma się stosunkowo dobrze i rozwija się, ponieważ Prezydent osobiście podjął takie prawne działania). W tymże *Zakończeniu* autorka przedstawiła kilka rekomendacji (postulatów). Słusznie „upomina się” o zwiększanie roli dziennikarzy obywatelskich w całym badanym procesie (jak chodzi o dokumentację zwłaszcza). Sugeruje też potrzebę wykonania „mapy aktywności obywatelskiej Lublina” (idzie – jeśli dobrze rozumiemy -o bardziej szczegółowe przebadanie i porównanie aktywności poszczególnych dzielnic)– być może będzie to następna jej praca naukowa?

Jak najbardziej pozytywnie należy ocenić poziom edytorski pracy: poprawność językową i stylistyczną tekstu (konsekwentne użycie stylu naukowego), klarowność wyводу, stan przypisów, bibliografii, spisów i wykazów; staranność opracowania i trafność rozmieszczenia różnorodnych wizualizacji, tak danych, jak i wyników.

W każdej pracy, nawet bardzo dobrej, napotkać można jednak drobne potknięcia językowe czy poprawnościowo-stylistyczne. Także więc i tu mamy np. takie niejasne zdanie (być może związane z przeskładaniem tekstu): „Jan van Dijk wskazuje, że społeczeństwo podzieliło się współczesne społeczeństwa podlegają procesowi podziału na trzy warstwy” (s. 91) albo „innymi słowy to media społecznościowe to często jednocześnie przestrzenie komunikacji prywatnej [...]” (s. 103); albo taki niejasny skrót myślowy(?): „ułożenie kabla na dnie Oceanu Atlantyckiego, umożliwiającego nawiązanie łączności pomiędzy Japonią a USA” (69) – chyba rzeczony kabel łączy Zachodnią Europę z USA?; „Chiński” (z dużej litery, s. 101); „a wręcz posiadanie pełni władzy” (107). Kilkakrotnie błędnie użyto „ilość” zamiast „liczba”, np. s. 232, 277; są bliskie powtórzenia (niestosowanie synonimów): „przejawia się także w prawie do zaangażowania w procesach stanowienia prawa” (129), „poza prawem do zgłoszenia petycji każdy ma prawo” (130) „umożliwiły zbudowanie silnej społeczności zbudowanej z przedstawicieli” (146); drobne wykołajenia składni: „Twitter można go śmiało nazwać jednym z najważniejszych... (164), (17); „w tym miejscu badana została forma” [„badana była” lub „zbadana została”] (s. 233); „Lublinianek” [powinno być z małej litery] (s. 233). Liczba zwykłych literówek – jest w dopuszczalnej normie, jak na tak obszerną pracę. Ale zacytujmy jedną, jako szczególnie złośliwy i zabawny chochlik: „Tab. 11. *Projekty kolacji Lublin dla ludzi* [winno być „koalicji”.]

Reasumując. Praca mgr Kingi Jarmołowicz pt. *Obywatelska e-partycypacja w działaniach samorządu miasta Lublin w latach 2010-2016* spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim; dowodzi szerokiej znajomości podjętej problematyki i umiejętności badawczych autorki – szczególnie w zakresie warsztatu naukowego w dziedzinie nauk społecznych. Wnoszę zatem o dopuszczenie Mgr Kingi Jarmołowicz do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

/-/ Andrzej Kaliszewski

Kraków, 8 lutego 2018 r.